

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КЛАСИФІКАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

У статті розглянуто основні теоретичні засади до поняття «банківський ризик». Досліджено та проаналізовано підходи до систематизації та вибору критеріїв класифікації банківських ризиків. Показані статистичні дані щодо кількості критеріїв класифікації банківських ризиків. Проаналізовано наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо різновидів банківських ризиків. Розглянуто основні законодавчі документи, нормативно-правові акти та методичні вказівки, що регулюють банківську діяльність. Сформовано найбільш точну класифікацію банківських ризиків, яка використовується в Україні на даному етапі розвитку економіки. Охарактеризовано особливості застосування різних видів класифікації банківських ризиків відповідно до стадії економічного циклу в країні. Обґрунтовано напрями вдосконалення існуючих підходів до ідентифікації ризиків банківських установ. Запропоновані шляхи удосконалення управління банківськими ризиками.

Ключові слова: банківський ризик, класифікація, комерційний банк, систематизація, класифікаційна ознака, банківська практика, ідентифікація.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КЛАССИФИКАЦИИ БАНКОВСКИХ РИСКОВ

В статье рассмотрены основные теоретические основы к понятию «банковский риск». Исследованы и проанализированы подходы к систематизации и выбора критериев классификации банковских рисков. Показаны статистические данные по количеству критериев классификации банковских рисков. Проанализированы научные труды отечественных и зарубежных ученых по разновидностям банковских рисков. Рассмотрены основные

законодательные документы, нормативно-правовые акты и методические указания, регулирующие банковскую деятельность. Сформировано наиболее точную классификацию банковских рисков, которая используется в Украине на данном этапе развития экономики. Охарактеризованы особенности применения различных видов классификации банковских рисков в соответствии со стадией экономического цикла в стране. Обоснованы направления усовершенствования существующих подходов к идентификации рисков банковских учреждений. Предложены пути совершенствования управления банковскими рисками.

Ключевые слова: банковский риск, классификация, коммерческий банк, систематизация, классификационный признак, банковская практика, идентификация.

Todorenko Tetiana

THEORETICAL BASIS FOR THE CLASSIFICATION OF THE BANK RISK

In the article the basic theoretical foundations of the concept of "banking risk". Investigated and analyzed approaches to systematize and selection criteria for the classification of banking risks. Showing statistical data on the number of criteria for the classification of banking risks. Reviewed scientific works of domestic and foreign scholars on the species of banking risks. The main legislative documents, regulations and guidelines governing banking activities. Formed the most accurate classification of banking risks, which is used in Ukraine at this stage of economic development. Characterized by features of the application of different types of classification of banking risks in accordance with the stage of the economic cycle in the country. The ways of improvement of existing approaches to identify risks of banking institutions. Ways of improving bank risk management.

Keywords: bank risk classification, commercial bank, systematization, classification feature, banking practices, identification.

Постановка проблеми: Ризик є невід'ємною складовою діяльності будь-якої організації незалежно від форми власності та територіального розміщення, а також в умовах швидких економічних перетворень. Найбільша частка ризиків припадає на банківський

сектор, адже діяльність банківських установ безпосередньо залежить від економічної та політичної ситуації в країні. На данному етапі розвитку економіки України спостерігається тяжка економічна криза, тому на мою думку доцільним є виділення проблеми систематизації та вибору критеріїв класифікації ризиків, які супроводжують роботу банків у макро– та мікроекономічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Класифікація банківських ризиків є досить актуальною темою досліджень серед науковців. Проблемі визначення і класифікації банківських ризиків присвячено наукові праці багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів і науковців., серед яких : Я.В.Белінська, О.В. Пернарівський, А.О. Епіфанов, П.С. Роуз, Дж.Б.Томсон, М.Фрост.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми: Дослідження критеріїв класифікації банківських ризиків є досить поширеною категорією серед науковців, але тим не менш існує ряд проблем, які залишаються невирішеними до тепер, наприклад, не до кінця залишаються розкритими чинники класифікації банківських ризиків із позицій основних видів банківської діяльності, їх кількісної та якісної оцінки.

Постановка завдання: розглянути сутність поняття «банківський ризик», визначити основні критерії систематизації банківських ризиків та їх вплив на операційну, інвестиційну та фінансову діяльність банківської установи.

Виклад основного матеріалу: В сучасних умовах діяльність банків супроводжується зниженням прибутковості, неякісними кредитно–інвестиційними портфелями, недостатнім рівнем сформованих резервів. У процесі функціонування робота банків наражається на різноманітні ризики, які притаманні фінансовій, інвестиційній та операційній діяльності банків.

Дотримуючись загальновизнаного підходу до оцінки діяльності банків, у координатах «прибутковість–ризик» доцільне виокремити проблему систематизації та вибору критеріїв класифікації ризиків, які супроводжують роботу банків у макро– та мікроекономічному середовищі. Метою статті є розкриття суті, критеріїв класифікації ризиків, які супроводжують операційну, інвестиційну та фінансову діяльність

банківських установ.

Класифікація банківських ризиків досить широко представлена в науковій літературі, проте окремі важливі моменти досліджуваної проблеми залишаються не до кінця розкритими. На сьогодні в економічній літературі відсутній єдиний підхід до систематизації та вибору критеріїв класифікації ризиків. Існує близько 40 класифікаційних ознак, на основі яких виділено понад 220 видів ризиків. Адже саме класифікація ризиків дозволить чітко визначити місце кожного ризику в системі як окремих банківських підрозділів так і банку в цілому.

Під класифікацією ризику розуміється система розподілу ризиків на конкретні групи за певними ознаками для досягнення поставленої мети.[6]

Регулювання ризиків банківської діяльності здійснюється Постановою Національного банку України № 368 від 28.08.2001р. зі змінами і доповненнями «Про затвердження інструкцій про порядок регулювання діяльності банків в Україні».[8]

Відповідно до цієї Постанови забезпечується стабільність діяльності банків, своєчасне та повне виконання зобов'язань клієнтів, гарантування повернення вкладів, а також правильність розподілу капіталу власників у разі ліквідації або визнання банку банкрутом.

У науковій літературі вітчизняних та зарубіжних дослідників пропонується досить значна кількість класифікацій ризиків.

Найбільш точною класифікацією адаптованою до сучасних умов функціонування банківської системи в Україні є класифікація визначена у Методичних вказівках з інспектування банків «Система оцінки ризиків» Національного банку України, де зазначено, що з метою здійснення банківського нагляду НБУ виділив дев'ять категорій ризику, а саме:

- а) кредитний ризик;
- б) ризик ліквідності;
- в) ризик зміни процентної ставки;
- г) ринковий ризик;
- д) валютний ризик;
- е) операційно-технологічний ризик;
- є) ризик репутації;

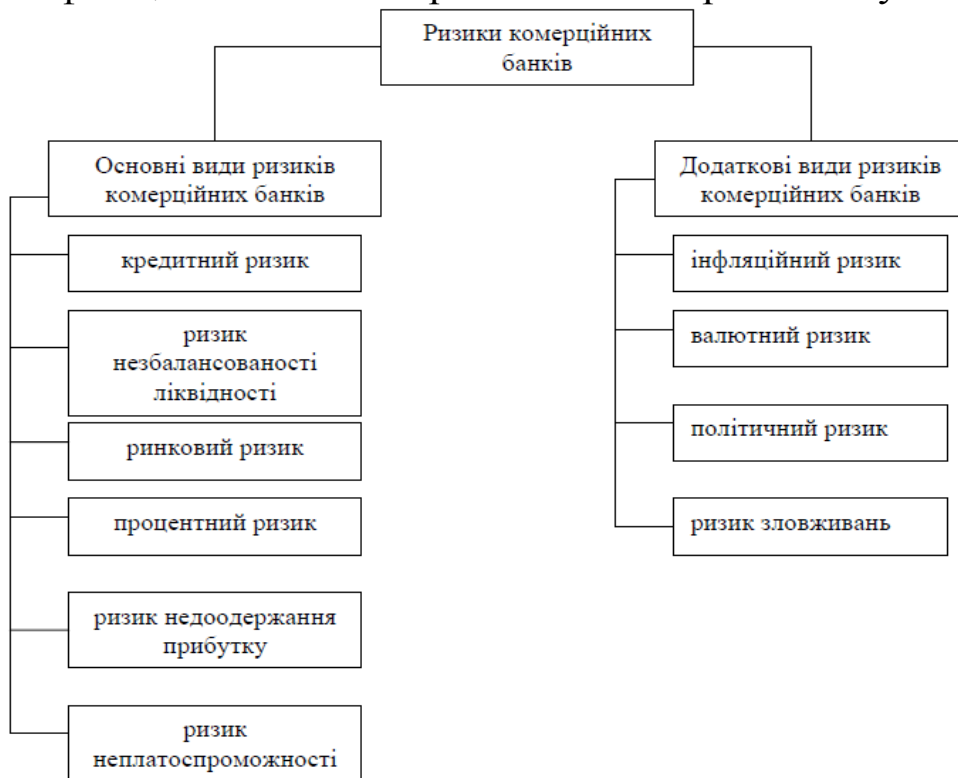
- ж) юридичний ризик;
- з) стратегічний ризик.

Ці види ризиків не є взаємовиключними. Будь-який банківський продукт або послуга може наразити банк на кілька ризиків [4].

За Пітером С. Роузом існує шість видів основних ризиків комерційного банку та чотири додаткових. Ним була запропонована наступна класифікація:

Таблиця 1

Класифікація банківських ризиків за Пітером С. Роузом[12]

Як вже було зазначено різні вітчизняні та закордонні науковці виокремлюють різні принципи класифікації банківських ризиків, тому вважаю за доцільне розглянути основні критерії за якими і класифікуються ці ризики у різних вчених (табл.2)

Таблиця 2

Наукові підходи до класифікації банківських ризиків

Автор	Види банківських ризиків
1	2
Л. Примостка[10]	Фінансові нецінові ризики: - ризик ліквідності; - кредитний ризик; - ризик неплатоспроможності; - ризик варіабельності

А. Суворов[11]	Види внутрішніх банківських ризиків: - кредитний ризик; - процентний ризик; - валютний ризик; - ринковий ризик; - ризик, що виникає при формуванні депозитів
Т. Осипенко[5]	Види ризиків: - кредитні ризики; - ринкові ризики; - ризик ліквідності; - операційні ризики; - правовий ризик; - управлінські ризики
С. Коновалов[3]	Розрізняється п'ять категорій ризиків: - ризик ліквідності; - процентний ризик; - ціновий ризик; - кредитний ризик; - операційний та інші ризики
Ю. Потійко[9]	Основні види банківських ризиків: - кредитний ризик; - процентний ризик; - ризик ринку цінних паперів; - валютний ризик; - ризик дострокової вимоги депозитів
І. Бурденко, О. Пожар[2]	Внутрішні ризики: - кредитний ризик; - ціновий ризик; - ризик, що виникає при формуванні депозитів; - ризик, пов'язаний з новими видами діяльності; - ризик ліквідності; - ризик руху грошових коштів
О. Пернарівський[7]	Фінансові ризики банку: - кредитний ризик; - депозитний ризик; - валютний ризик; - інвестиційний ризик; - ризик ліквідності та інші

У цілому дослідження існуючих підходів до класифікації банківських ризиків дозволяє виділити основні класифікаційні ознаки, що переважно використовуються у банківській практиці, узагальнення яких подано у таблиці 3. Слід зауважити, що використання такої класифікації ускладнюється її громіздкістю, наявністю декількох “ієрархічних дерев”, а також поверхневим розглядом прийняттого для банку рівня ризиків.

Висновки. Проводячи систематизацію та узагальнення усього

вище вказаного можна зробити висновки, що правильна ідентифікація і класифікація ризиків банківської діяльності є гарантом стабільного функціонування банку. Адже в умовах постійної глобалізації економічних процесів не можна виключати факт виникнення нових ризиків, які досі не були досліджені.

Таблиця 3

Основні класифікаційні ознаки групування банківських ризиків[1]

Класифікаційна ознака	Типове групування банківських ризиків за ознакою
1. Вид відношення до внутрішнього середовища (або за джерелами виникнення)	- внутрішні ризики - зовнішні ризики
2. Сфера впливу (або фактори виникнення банківських ризиків)	- політичні, - соціальні, - економічні, - форс-мажорні
3. Характер об'єкта: вид діяльності, різновид операцій	- ризики основної та ризик допоміжної діяльності, - ризики активних та ризики пасивних операцій, - балансові та позабалансові ризики, - кредитний, - депозитний, - операційний, - валютний, - відсотковий.
4. Специфіка клієнтів банку	- ризики, пов'язані з дрібними, середніми та великими клієнтами, - ризики, пов'язані з галузевою структурою клієнтів.
5. Характер впливу ризику на стійкість розвитку банку	- ризик ліквідності, - ризик втрати платоспроможності, - ризик капітальної стабільності.
6. Розподіл ризику в часі	- ретроспективні, - поточні - перспективні ризики.
7. Метод оцінки ризику	- комплексні - індивідуальні ризики.
8. Рівень (обсяг) банківського ризику	- низькі, - помірні, - повні ризики.
9. Можливість управління банківськими ризиками	- відкриті (контрольовані), - закриті ризики.
10. За можливістю передбачення	- прогнозовані, - не прогнозовані ризики.
11. За можливістю страхування	- ризики, що можуть бути застраховані, - ризики, які не можуть бути застраховані.

Задля попередження ризику або його зниження повинна бути створена цілісна система відстеження, діагностики та подолання ризику, яка б допомогла ефективно функціонувати на всіх стадіях розвитку економіки країни. Для досягнення поставлених цілей раціональним є уніфікація основних правил щодо уникнення банківських ризиків. Правильний вибір класифікації ризиків дасть змогу мінімізувати ризики банку і призведе до подальшого підвищення рентабельності активів банку та піднесення економічної ситуації банківської установи.

Література

1. Банковские риски: учеб. пособ. / О.И. Лаврушина и Н.И. Валенцевой. – М.: КНОРУС, 2007. – 232 с.
2. Бурденко І. Розкриття інформації про банківські ризики у фінансовій звітності / І.Бурденко, О. Пожар // Вісник НБУ. – 2006. – № 7. – С. 52–55.
3. Коновалов С. Об оптимизации состава показателей, характеризующих банковские риски / С. Коновалов // Деньги и кредит. – 1997. – № 8. – С. 47–50.
4. Методичні вказівки з інспектування банків: Постанова правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104 [Електронний ресурс] / Офіційна інтернет-сторінка Національного банку України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.
5. Осипенко Т. В. О системе рисков банковской деятельности / Т. В. Осипенко // Деньги и кредит. – 2000. – № 4. – С. 28-30.
6. Пелехата М.П. Макроекономічні аспекти сучасної економіки: Систематизація і класифікація банківських ризиків - 2013.
7. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О.Пернарівський // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 44–48.
8. Про затвердження інструкцій про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. [Електронний ресурс]/ Офіційна інтернет-сторінка Національного банку України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

9. Потійко Ю. Теорія та практика управління різними видами ризиків у комерційних банках / Ю. Потійко // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 58–60.

10. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: підруч. / Л.О. Примостка. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.

11. Суворов А. В. Управление банковскими рисками /А. В. Суворов // Финансы и кредит. – 2002. – № 13. – С. 53–57.

12. Роуз П.С. Банковский менеджмент: Предоставление финансовых услуг/П.С. Роуз – М: Дело Лтд. – 215 с.

1. Bankovsky`e ry`sky`: ucheb. posob. / O.Y`. Lavrushy`na y` N.Y`. Valencevoj. – M.: KNORUS, 2007. – 232 s.

2. Burdenko I. Rozkry`ttya informaciyi pro bankivs`ki ry`zy`ky` u finansovij zvitnosti / I.Burdenko, O. Pozhar // Visny`k NBU. – 2006. – # 7. – S. 52–55.

3. Konovalov S. Ob opty`my`zacy`y` sostava pokazatelej, xaraktery`zuyushhy`x bankovsky`e ry`sky` / S. Konovalov // Den`gy` y` kredy`t. – 1997. – # 8. –S. 47–50.

4. Metody`chni vказivky` z inspektuvannya bankiv: Postanova pravlinnya Nacional`nogo banku Ukrayiny` vid 15.03.2004 # 104 [Elektronny`j resurs] / Oficijna internet-storinka Nacional`nogo banku Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.

5. Osy`penko T. V. O sy`steme ry`skov bankovskoj deyatel`nosti` / T. V. Osy`penko // Den`gy` y` kredy`t. – 2000. – # 4. – S. 28-30.

6. Pelexata M.P. Makroekonomichni aspekty` suchasnoyi ekonomiky`: Sy`stematy`zaciya i klasy`fikaciya bankivs`ky`x ry`zy`kiv -2013.

7. Pernarivs`ky`j O. Analiz, ocinka ta sposoby` zny`zhennya bankivs`ky`x ry`zy`kiv / O.Pernarivs`ky`j // Visny`k NBU. – 2004. – # 4. – S. 44–48.

8. Pro zatverdzhennya instrukcij pro poryadok regulyuvannya diyal`nosti bankiv v Ukrayini: Postanova pravlinnya Nacional`nogo banku Ukrayiny` vid 28.08.2001 # 368. [Elektronny`j resurs]/ Oficijna internet-storinka Nacional`nogo banku Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

9. Potijko Yu. Teoriya ta prakty`ka upravlinnya rizny`my` vy`damy` ry`zy`kiv u komercijny`x bankax / Yu. Potijko // Visny`k NBU. – 2004. – # 4.– S. 58–60.

10. Pry`mostka L.O. Finansovy`j menedzhment u banku: pidruch. / L.O. Pry`mostka. – K.: KNEU, 2004. – 468 s.

11. Suvorov A. V. Upravleny`e bankovsky`my` ry`skamy` /A. V. Suvorov // Fy`nansy y` kredy`t. – 2002. – # 13. – S. 53–57.

12. Rouz P.S. Bankovsky`j menedzhment: Predostavleny`e fy`nansovy`x uslug/P.S. Rouz – M: Delo Ltd. – 215 s.

Рецензент: Гончаренко О.Е., д.е.н., доцент кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку ОНЕУ

30.03.2015

УДК 332.025.12:336.74

Шелудько Сергій

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Статтю присвячено проблемі економічної сутності валютного регулювання та її визначення сучасними економістами. У статті показано відсутність законодавчо закріпленої дефініції валютного регулювання в Україні, розглянуті найбільш яскраві погляди вчених на його сутність і проілюстрований наявний плюралізм поглядів вчених різних країн на сутність валютного регулювання. На основі аналізу різних точок зору економістів виділено п'ять підходів до трактування сутності досліджуваного поняття, підсумовано їх методологічні недоліки і запропоновано власний погляд автора на сутність валютного регулювання.

Ключові слова: валютна політика, валютне регулювання, валютний контроль, валютний курс, валютні обмеження, міжнародні валютні відносини, стійкість національної валюти.